

Promoties, benoemingen en symposia

Jack van der Leden en André Nuchelmans

Benoemingen/promoties/onderwijs

Henny Groenendijk is per 1 september benoemd tot bijzonder **hoogleraar Archeologie en maatschappij** bij de Faculteit der Letteren aan de **Rijksuniversiteit Groningen**. Het Groninger Universiteit Fonds stelde met steun van de provincie Groningen de leerstoel in. De leerstoel heeft tot doel universiteit, overheid en burgers met elkaar in contact te brengen, volgens de principes van community archeology. Lokale gemeenschappen (historische verenigingen, amateurarcheologen, boeren en projectontwikkelaars) moeten zo meer betrokken worden bij de archeologische agenda. Behalve dat Groenendijk betrokken zal zijn bij het onderwijs, initieert en leidt hij onderzoek voor het Groningen Institute of Archeology.

Joris Ebbers promoveerde op 25 september aan de **Universiteit van Amsterdam** op zijn onderzoek **Organizational dynamics in social networks: contracts and reputations in the film industry**. Ebbers onderzocht de organisatie-dynamiek achter de projectmatige samenwerkingsverbanden in de Nederlandse filmindustrie en de invloed van verschillende soorten reputaties bij de totstandkoming van die verbanden. Daarnaast analyseerde hij de invloed van verschillende reputaties op de financiering van projecten. De projectmatige aanpak doet in eerste instantie vermoeden dat de industrie organisatorisch op de korte termijn is gericht. Wanneer echter over de grenzen van de afzonderlijke projecten heen gekeken wordt, blijkt er een voorkeur voor min of meer

vaste samenwerkingsverbanden. Deze zogenaamde latente organisaties bieden de leden economische voordelen, zo betoogt Ebbers. Ze bouwen gedeelde kennis op en kunnen efficiënter produceren. Bovendien zorgen deze informele arbeidsrelaties voor lagere 'transactiekosten' (kosten voor het zoeken naar leveranciers, contracten, prijsonderhandelingen et cetera). Tot slot zijn deze latente organisaties flexibeler dan projectorganisaties. Doordat informatie over potentiële samenwerkingspartners via het eigen sociale netwerk worden ingewonnen is de reputatie van de betrokkene van belang. Reputatieschade heeft negatieve gevolgen bij het aangaan van nieuwe allianties. Uit het onderzoek komt naar voren dat het netwerk van producenten, regisseurs en scenarioschrijvers bepalend is voor toekomstige samenwerking. Filmdistributeurs blijken bovendien geneigd hoger te investeren bij producenten met een sterke marktreputatie. Goede recensies halen de televisie-omroepen als geldschieters over de streep. Het proefschrift is te bestellen bij de auteur (j.j.ebbers@uva.nl).

Het **ministerie van VROM** en de **Faculteit Bouwkunde van de TU Delft** stelden gezamenlijk de **leerstoel Ontwerp en Politiek** in. Tijdens een debatavond van de Internationale Architectuuriënnale in het Nederlands Architectuur Instituut in Rotterdam op 22 oktober maakten zij bekend dat **Wouter Vanstiphout** de nieuwe leerstoel zal bezetten. De nieuwe hoogleraar zal zich specifiek op de rol van het ontwerp in de politieke context richten. Het Nederlandse Kabinet streeft er naar de positie van het ontwerp in ruimtelijke ordenings-

vraagstukken in Nederland te versterken. Zo is ook in de onlangs verschenen Architectuurnota te lezen. Als gevolg hiervan raakt het (architectonisch) ontwerp steeds meer maatschappelijk ingebed. Parallel aan het onderzoeksprogramma van de leerstoel loopt de publicatiereeks Design & Politics, die wordt uitgegeven in samenwerking met 010 Publishers. Deel 1 en 2 hiervan zijn inmiddels verschenen. Het eerste deel, Ontwerp en politiek, wordt in een volgende Boekman besproken. Meer informatie over de leerstoel is te vinden op www.bk.tudelft.nl.

Op vrijdag 6 november verdedigde **Koos Zwaan** zijn **proefschrift Working on a dream: careers of pop musicians in the Netherlands** aan de **Universiteit Utrecht**. Aan de hand van vier deelstudies brengt Zwaan in kaart welke eigenschappen succesvolle muzikanten met elkaar gemeen hebben en welke afwezig zijn bij niet succesvolle muzikanten. Het eerste onderzoek was een kwalitatieve studie naar de selectieprocessen en selectiecriteria van Artist & Repertoire (A&R) managers werkzaam in Nederland. Daarnaast onderzocht Zwaan de succesfactoren bij de Nederlandse Idols televisietalentenjacht en de invloed van achtergrond, persoonlijkheid en context op het carrièresucces van een diverse groep beginnende muzikanten. Het laatste onderzoek was een longitudinale studie naar carrièreontwikkeling van popmuzikanten. Uit de verschillende onderzoeken kwam naar voren dat zowel achtergrond, persoonlijkheid als professionele context van belang zijn. Het is echter vooral het professionele netwerk dat een sterk verband heeft met een succesvolle

carrière. De conclusies van het promotieonderzoek zijn van belang voor diverse onderzoeksvelden. Zo bevestigt het de aandacht voor de professionele context bij onderzoek naar culturele productie in de cultuursociologie. Ook wordt uit het onderzoek duidelijk dat een creatief beroep als popmuzikant andere persoonlijke kenmerken vereist om succesvol te zijn dan andere beroepen. Met die beroepen heeft echter wel gemeen dat sociale ondersteuning van belang is bij een carrièreontwikkeling. De dissertatie is op te vragen bij de auteur (koos.zwaan@gmail.com).

Sander van Maas bezet aan de **Universiteit Utrecht** vanwege de Vereniging BUMA de **leerstoel Hedendaagse Nederlandse gecomponeerde muziek**. Op 3 november hield hij zijn **inaugurale rede Wat is een luisteraar? Reflectie, interpellatie en dorsaliteit in hedendaagse muziek**.

Het is voor de luisteraar dat muziek op de markt wordt gebracht of met subsidies wordt ondersteund. Het is des te verwonderlijker dat er eigenlijk nooit bij de luisteraar wordt stilgestaan. En dat terwijl de moderne gecomponeerde muziek bijvoorbeeld te horen krijgt dat ze een ongemakkelijke relatie met luisteraars heeft. Zo zag Arnold Schoenberg de luisteraar vooral als een noodzakelijkheid voor een goede akoestiek. In zijn oratie onderzocht Van Maas de geschiedenis van het idee dat muziek iets met het zelf van de luisteraar te maken heeft. Kunnen we als luisteraar wel van muziek eisen dat het ons aanspreekt en wat moet je daar eigenlijk onder verstaan? Van Maas lichtte in zijn oratie toe waarom muziek ons

telkens weer van onszelf zal redden. De complete oratie is terug te vinden op home.medewerker.uva.nl/s.a.f.vanmaas.

Odile Heynders, hoogleraar Vergelijkende literatuurwetenschap aan de **Universiteit van Tilburg** (UvT), hield op 13 november haar **oratie** getiteld **Voices of Europe, Literary Writers as Public Intellectuals**. In haar rede pleit ze voor het invoeren van een Europese literatuurlijst in het middelbaar onderwijs, met literatuur buiten de verplichte talen om. Intellectuelen raken hun vooraanstaande rol in het maatschappelijk debat kwijt als gevolg van postmodernisme, neoliberalisme, globalisering en digitalisering. Zo is de burger nog nauwelijks geïnteresseerd in politieke kwesties en zijn de media steeds minder kritisch. De rol die de publieke intellectuelen innamen, lijkt te worden overgenomen door literaire auteurs. Veel schrijvers tonen zich wel betrokken bij politieke en sociale kwesties en ventileren hun kritiek in essays, ingezonden brieven in de krant, pamfletten, blogs, lezingen of korte verhalen. Door leerlingen in het middelbaar onderwijs kennis te laten maken met de Europese literatuur wordt het maatschappelijke debat in Europa meer tot leven gewekt. Bovendien inspireert het hen zich tot kritische lezers en burgers te ontwikkelen. De complete tekst van de oratie is te vinden via www.uvt.nl/webwijs/show/?uid=o.m.heynders

Symposia

Maar liefst twee bijeenkomsten stonden in het licht van het 100ste geboortjaar van **uitgever Geert**

van Oorschot (1909-1987). De invalshoeken waren verschillend, maar zowel tijdens de **Boekensalon** als de **SLAA-avond** kwam Van Oorschot naar voren als een flamboyante uitgever die zijn hart volgde en zakelijk risico niet uit de weg ging. Uitgeverij Van Oorschot verwierf faam met een eigenzinnig en kwalitatief hoogstaand literair fonds, met werk van o.a. Multatuli, Couperus, Leopold, Ter Braak en Du Perron, Hans Lodeizen, W.F. Hermans, G.K. van het Reve en J.J. Voskuil. In 1957 verscheen het eerste nummer van het literaire tijdschrift *Tirade*. Een bijzonder project was vanaf 1953 de *Russische Bibliotheek*, een dundrukreeks met het werk van de grote Russische schrijvers uit de negentiende eeuw. Op 27 augustus organiseerden Stichting Bibliotheek van het Boekenvak en de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam de zevende aflevering van de Boekensalon, in het Museum-café van Bijzondere Collecties, gewijd aan Van Oorschot. Arjen Fortuin, die werkt aan een biografie van de uitgever, vertelde een paar leuke anekdotes, bijvoorbeeld dat Van Oorschot boekhandelaren de stuipen op het lijf wist te jagen met zijn opdringerige verkooptechnieken. Volgens Jeroen Brouwers had de uitgever iets weg van een 'giertijzeren knuffelrinceros, die als je hem op z'n rug legt mama zegt en als je hem rechtop zet godverdomme', aldus Fortuin. Uitgeven zoals Geert van Oorschot deed betekent *onafhankelijk* uitgeven, uitgeven wat je zelf mooi of goed vindt. Kan dat tegenwoordig nog? Of heeft de tucht van de markt vrij spel? Die vragen werden door Lisa Kuitert (hoogleraar Boekwetenschap UvA) voorgelegd aan Arjen Fortuin, Elik Lettinga (De

Arbeiderspers) en Haye Koningsveld (Ambo/Anthos). Zij spraken over hun uitgeefbeleid, fondsen, manier van positioneren, acquisitie, trends, opkomst van e-books, invloed van recensies op verkoopcijfers. Het was interessant en onderhoudend, maar voor de circa 50 aanwezigen, waarvan de meesten werkzaam of studierend in/over het boekenvak, boden de verhalen geen verrassingen. Of het moest de 'bekentenis' van Lettinga zijn dat ze De Vliegerraar van Khaled Hosseini heeft laten passeren omdat ze het boek te saai vond. Uitgeverij De Bezige Bij gaf daarna de vertaling uit en verkocht meer dan 1 miljoen exemplaren! Maar ook anekdoten over de gemiste kansen horen bij het uitgeversvak. Dat was in de tijd van Van Oorschoot niet anders. Fel van leer riep iemand in de zaal het panel toe: 'Misselijkmakende middenstanders zijn jullie, een slap zootje dat enkel geplakte rotzooi op de markt brengt en zich alleen maar druk maakt om getallen'. Kuitert riep de man tot de orde, want hij viel pijnlijk uit de toon met zijn betoog, maar het grote verschil tussen Van Oorschoot en hedendaagse uitgevers was ermee aangescherpt. Liefde voor het boek én zakelijk inzicht moeten bij een uitgever samengaan, rondde Kuitert de middag af. Aandacht voor de conflicten met schrijvers, die Van Oorschoot niet uit de weg ging, werden tijdens een bijeenkomst van de SLAA in herinnering gebracht, op 29 september in De Balie. Onder leiding van 'Van Oorschoot-deskundige' Arjen Fortuin bespraken de biografen Nop Maas (biograaf Reve), Maaike Meijer (biograaf Vasalis) en Willem Otterspeer (biograaf Hermans) de aard van de contacten tussen de uitgever en zijn schrijvers. Die waren overigens niet

altijd conflictueus, maar ook vriendschappelijk en warm.

De wereld is onderhevig aan economische, ecologische en sociale ontwikkelingen. Deze hebben ook hun uitwerking op de podiumkunsten. Het zorgt niet alleen voor instabiliteit en onzekerheid, maar bidet ook nieuwe mogelijkheden en verantwoordelijkheden voor de betrokkenen. De door het **Vlaams Theater Instituut, Theater Instituut Nederland, De Brakke Grond, Het Theaterfestival (Vlaanderen en Nederland) en de Commissie Cultureel Verdrag Vlaanderen-Nederland** georganiseerde tweedaagse conferentie **What's art got to do with it?! Laaglandse podiumkunsten in een veranderende wereld** richtte de blik op de lange-termijn en de plaats van de podiumkunsten in de wereld van morgen. Op 3 september in De Brakke Grond in Amsterdam en op 4 september in het Kaaitheater in Brussel gaven sprekers uit diverse disciplines (ecologie, technologie, wetenschappen, filosofie en economie) hun visie. James Early (Smithsonian Institute, Washington) en Ben Todd (Arcola Theatre) waren beide dagen van de partij. In Amsterdam voerden verder Bert Anciaux (voormalig Vlaams Minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel), Paul Gudgin (theaterconsultant, voorheen directeur van het Edinburgh Fringe Festival) en Bruno Verbergt (Universiteit Antwerpen) het woord. Pierre Audi (artistiek directeur van De Nederlandse Opera en het Holland festival) sprak de Staat van het Theater uit en opende het Theaterfestival Nederland. In Brussel voorzagen Baz Kershaw

(Professor of Performance, University of Warwick), Pim van Klink (zelfstandig consultant en gasthoogleraar kunsteconomie Universiteit Antwerpen) en Rob van Kranenburg (auteur en denker op het gebied van het Internet der Dingen) het publiek van de nodige inspiratie. Meer informatie en het volledige programma zijn te vinden op www.vti.be/node/33907

Na een succesvol en uitverkocht startschot in 2008 was er 8 september de tweede editie van het symposium **Kom je ook? 2**, over web 2.0 projecten in kunst, cultuur en erfgoed. Kom je ook is opgezet als een serie bijeenkomsten met succesvolle voorbeelden van web2.0 en richt zich op marketeers, curatoren, programmeurs, educatoren, managers en beslissers uit de verschillende kunst- en cultuursectoren, en erfgoed-disciplines. De bijeenkomst richt zich niet op techniek of theorie, maar op inspiratie opdoen om te vernieuwen en voorbeelden uit de praktijk. Het indrukwekkend verbouwde Hermitage in Amsterdam bood onderdak aan het evenement. De organisator was **Stichting Mediamatic**, bekend van tentoonstellingen, presentaties en workshops op het terrein van nieuwe media, maar ook virtuele projecten zoals sociale netwerk- en verhalen-sites. Het onderdeel Mediamatic Lab is gespecialiseerd in het ontwikkelen van community websites, digitale platformen en interactieve websites. Al vroeg in het jaar werden belangstellenden via een wervend website opgeroepen zich in te schrijven en deel te nemen aan een weblog en virtuele kennismaking met andere deelnemers. Met succes,

want de belangstelling, digitaal en fysiek, was groot. De speciale website demonstreerde eigenlijk precies waar het Mediamatic om begonnen was. Hoe bereik je nieuwe publieksgroepen en wat kun je met web 2.0 en 'social media'? Om in de stemming te komen werden tijdens de bijeenkomst al tweets over het evenement getoond! Na een inleiding door Riemer Knoop (een cultureel adviseur, géén web2.0 expert, vermeldde de website) sprak o.a. Frankie Roberto, experience designer bij Rattle in Londen. Hij legde uit waarom culturele instellingen veel meer gebruik moeten maken van online platformen die al bestaan, zoals Flickr en Facebook. Paul Keller van Kennisland ging in op het project Wiki Loves Art, dat afgelopen juni plaatsvond in 45 musea in Nederland. Deze musea nodigden het publiek uit om de collectie te fotograferen en deze foto's onder een Creative Commons licentie beschikbaar te maken op Wikipedia. Gillian Moore, hoofd hedendaagse cultuur in het Southbank Centre in Londen, vertelde over manieren om nieuwe doelgroepen voor hedendaagse klassieke muziek te vinden, bijvoorbeeld door samenwerkingsverbanden tussen professionele componisten en (electronische) muzikanten, kunstenaars, schoolkinderen, ouderen en gevangenen. Muziekfragmenten demonstreerden het resultaat. Onderdeel van de bijeenkomst was de Doen Pitch, waar tien enthousiastellingen twee minuten de gelegenheid kregen hun culturele 2.0-plannen voor te leggen aan experts en collega's. De competitie was georganiseerd in samenwerking met Stichting Doen en had tot doel een impuls te geven aan vernieuwing en participatie bij

culturele organisaties op het terrein van nieuwe media. De tien deelnemers waren eerder via internet geselecteerd. De twee meest vernieuwende webplannen, van Evelyn de Roos van Aletta en Radna Rumping, werden beloond met een eendaagse DOEN Clinic, waar de winnaars leren hun plannen realiteit te geven en kansen op subsidie te vergroten. De vier erfgoed- en culturele instellingen die vorig jaar de DOEN Pitch wonnen gingen nader in op de stand van zaken rond hun web 2.0 plannen na het volgen van de DOEN clinic. Een informele netwerkborrel rondde de middag af. Zie het verslag, met foto's op www.mediamatic.net/page/81222/nl. Vanwege de grote belangstelling vond 26 november alweer een derde editie plaats, in het nieuwe Conservatorium van Amsterdam. Conservatorium Amsterdam Centraal stond 'het publiek als programmeur'. Fiona Romeo, hoofd digitale media van het National Maritime Museum and Royal Observatory in Londen, legde uit hoe culturele organisaties hun publiek kunnen betrekken bij tentoonstellingen, manifestaties en onderzoek. Voorbeelden kwamen aan bod in de presentaties van Joost Heijthuijsen (Incubate Festival) en Floor Ziegler (Noorderparkkamer). Daarna gaf Emina Sendjarevic (Mediamatic) een toelichting op de rol van de participatiefactor van interactieve websites en de mogelijkheden publieksdeelname aan websites te vergroten. Jim Richardson gaf vervolgens voorbeelden van musea die er in slagen via websites hun publiek te bereiken en bij tentoonstellingen te betrekken. Ook de Doen Pitch stond op het programma. Bart Stoop (Boerhaave Museum), Jacco

Rijstenbil (MyStage), Jeldau Kwikkel (Paradiso), Dima Stefanova (Grannypedia), Wim Wouters en Lotte van de Werf (Grin) dongen naar de DOEN Clinic. Jury en publiek zeven MyStage en Grannypedia aan als de winnaars. Voor meer informatie: www.mediamatic.nl.

Met het oog op de groeiende noodzaak voor culturele organisaties om vraag- en marktgericht te werken is een cultuuromslag bij leidinggevenden meer dan gewenst. Daarnaast is de arbeidsmarkt aan wijzigingen onderhevig en doet de vergrijzing zich gelden. Ook dit vraagt om een andere, nieuwe manier van leidinggeven. Onder de stevige titel **Authentiek leiderschap in de culturele sector** organiseerde **FACTA** op 9 en 10 september een cursus Cultureel ondernemerschap, gewijd aan de nieuwe manier van leidinggeven, coachend leiderschap. Wat betekent deze stijl van leidinggeven precies? En is zij bruikbaar in de culturele sector? Hoe ontwikkelt iemand een authentieke, coachende stijl van leidinggeven? Cursusleider was Ria Wubben. Zij heeft meer dan twintig jaar ervaring met leiding geven aan middelgrote culturele instellingen, en wist het haarfijn uit te leggen. **FACTA** organiseerde dit najaar meerdere bijeenkomsten, toegespitst op gemeenten. Zoals op 23 september een studiedag over cultuurhistorie en leefbaarheid, **Cultuurhistorie als ontwikkelingskansen voor de leefbaarheid in kleine kernen** in Amersfoort. Lokale cultuurhistorie wordt vaak beschouwd als een belangrijke bron van identiteit. Hoe kan een gemeente dit het beste vertalen naar beleid? Hoe kan er worden samengewerkt met, bijvoorbeeld, woningcorporaties of

culturele instellingen? O.a. drs. C.H. Wijn, adviseur kunst- en cultuurbeleid Hylkema consultants en Ir. C.E. van Esch, directeur Gelders Genootschap brachten verheldering. Vanuit een maatschappelijke en economische invalshoek werd er 11 november gesproken over de vraag **Wat levert cultuurparticipatie uw gemeente op?** Tijdens de landelijke studiedag in Utrecht bespraken belangstellenden de meerwaarde voor een gemeente van cultuurparticipatie en hoe een gemeente de positieve effecten ervan kan versterken. Gasten waren o.a. Jan Jaap Knol, directeur Fonds voor Cultuurparticipatie, Sandra Trienekens, lector Burgerschap en Culturele Dynamiek, Hogeschool van Amsterdam, Hans Heimans, senior beleidsmedewerker Kunstfactor en Ad 's-Gravesande, voorzitter Vereniging voor kunst, cultuur en erfgoed/ Kunst en '92. Op 9 december vond in Utrecht een studiedag plaats over cultureel ondernemerschap door de gemeenten ('de gemeenten aan zet!'). Plantechische aspecten van het waarborgen van cultuurhistorie bij gebiedsontwikkeling kwamen 3 december aan bod, wet- en regelgeving in de praktijk tijdens een masterclass, een week later op 10 december. Hoe breng je cultuurhistorie onder in een bestemmingsplan, met welke wetgeving moet een gemeente rekening houden, is een beschermd dorpsgezicht eigenlijk het juiste middel? Kortom veel vragen en veel antwoorden bij FACTA. Nieuwe bijeenkomsten staan aangekondigd op de website van Facta, www.facta-organiseert.nl

Op de derde dinsdag van September vond de driemaandelijkse **Atana sociëteit** weer plaats. Het thema op 17 september was **Schitteren door**

afwezigheid. Of het nu gaat om publiek, personeel of bestuur, bi-culturelen zijn er slecht vertegenwoordigd. Stephen Hodes, directeur van onderzoeksbureau LAGroup sprak vanuit zijn ervaring als onderzoeker over de culturele diversiteit in de kunstsector en concludeerde dat de sector nauwelijks bereid is naar zichzelf te kijken. Het probleem wordt niet als belangrijk ervaren. Na de inleiding van Hodes ging een panel onder leiding van radiomaker en journalist Rocky Tuhuteru onderling en met de zaal in gesprek. SCP-onderzoeker Andries van den Broek deelde de sombere kijk van Hodes op het thema. Fondsen en de Raad voor Cultuur geven volgens hem nieuwe makers nauwelijks een kans. Laurien Saraber, projectmedewerker culturele diversiteit bij het NFPK+, was het met Van den Broek eens dat er meer ruimte moet komen voor nieuwe culturele experimenten. Daarnaast moeten de bestaande culturele instellingen meer aansluiting zoeken bij de maatschappij. Hodes sloot hier op aan door mee te delen dat hij bezig is de door minister Plasterk afgekondigde code culturele diversiteit in te vullen. Deze code moet instellingen dwingen hun beleidskeuzes op dit terrein duidelijk te maken. Ook Anita Liem, directeur en theatermaker van Don't Hit Mama, vindt dat de verantwoordelijkheid vooral bij de instellingen ligt. Vanzelfsprekend moeten fondsen nieuwe initiatieven ondersteunen. Een verslag van de bijeenkomst is te vinden op www.atana.nl evenals het onderwerp van de volgende sociëteit.

De stad als laboratorium: de epiloog. Onder deze naam organiseerden de **Rotterdamse Raad**

voor Kunst en Cultuur (RRKC) en **NRC Handelsblad** een driedelige debatreeks op 22 september, 13 oktober en 3 november. De opkomst was steeds overweldigend, waardoor er uitgeweken werd naar grotere zalen (van Zaal de Unie naar Lantaren/Venster naar Kriterion). De debatten richtten zich op de elite en de middenklasse, twee groepen die in eerdere debatronden van de RRKC onderbelicht waren gebleven. De gemeente Rotterdam heeft het streven de twee groepen aan te trekken én te behouden voor de stad, maar wie zijn zij en waar zijn zij in Rotterdam? Is de middenklasse de havenstad inderdaad ontvlucht en met welk middel lukt de gemeente ze terug? Met kunst of met woningen? Daarover ging de eerste bijeenkomst, getiteld 'Het Rotterdamse gemeentebestuur en de middenklasse: Vechten of Vinex!' Onder leiding van Bas Heijne gingen Adriaan Geuze (architect), Joke van der Zwaard (onderzoeker sociale ongelijkheid), René Cuperus (Wiarda Beckmanstichting), Marco Pastors (oud-wethouder, raadslid Leefbaar Rotterdam) en Ted Langenbach (cultureel ondernemer, cultureel adviseur Eindhoven) in gesprek. De toon was al gezet door een artikel van Marcel Möring, eveneens aanwezig, in NRC Handelsblad ('Veel festivals, maar cultuur komt op de tweede plaats', 19 september 2009) over de teloorgang van het culturele klimaat in Rotterdam. De elite ontvlucht de stad en de oppervlakkige festivalganger komt ervoor in de plaats, volgens de schrijver. Rotterdam is veranderd in een speelplaats voor dagjesmensen. Het ontbreekt de stad bovendien aan een debatcultuur. Pastors hield een fel betoog waarin hij afrekende met de (PvdA)-

elite en legde uit dat er naar zijn mening al meer dan genoeg wordt geïnvesteerd in kunst en cultuur. Minder subsidie leidt tot betere kunst, aldus Pastors. Hij trok stevig van leer, maar werd ook (stevig) van repliek bediend door zowel de voorzitter, de panelleden als het (betrokken) publiek. Men was het er over eens dat Rotterdam een te kleine middenklasse heeft. Volgens Pastors win je alleen met aantrekkelijke woningen de middenstand terug, niet met kunst. Ook Geuze wees op belang van herontwikkeling van stadswijken. Waarom is iedereen toch zo negatief over de stad, klonk het in de zaal. Datzelfde kritische geluid was er ook tijdens de tweede bijeenkomst in Lantaren/Venster, op 13 oktober, getiteld 'De kunst van het verheffen'. Deelnemers waren Dominic Schrijer (wethouder Werk, Sociale Zaken en Grotestedenbeleid), Eltje Bos (organisatieadviseur culturele diversiteit), Özkan Gölpinar (publicist en medewerker Fonds BKVB), Jantien Hadders (oud-zakelijk directeur Kosmopolis) en Valentijn Byvanck (Nationaal Historisch Museum). In Rotterdam wonen relatief veel allochtonen en de 'witte' middenklasse is sterk in de minderheid. Hoe kunnen kunst en cultuur door de overheid worden ingezet om verbindingen te leggen tussen autochtonen en allochtonen? Welke rol is weggelegd voor de bestuurlijke elite bij de culturele verheffing van de stadsbewoners? Cases waren Kosmopolis en het Nationaal Historisch Museum, sprekende en omstreden voorbeelden van door de overheid opgestarte intermediairs. Jantien Hadders vertelde dat het landelijke Kosmopolis, opgericht om publiek via kunst tot wereldburger te brengen, is bezweken onder de chaos van de vele

ambities. Er waren teveel sporen, niemand wist er goed raad mee. De overheid lijkt in dit geval het vraagstuk 'culturele diversiteit' met iets teveel enthousiasme te hebben willen onderbrengen binnen een nieuw instituut, zonder de constructie goed te hebben doorzocht. Zoals iedereen bekend kwam ook het NHM, opgericht op initiatief van de politiek om het bewustzijn van de Nederlandse identiteit te versterken, in het geheel niet soepel tot stand. Byvanck wilde overigens niet teveel terugblikken. Volgens hem lag een groot deel van de moeizame start bij de media, maar daar wilden voorzitter en publiek niet in meegaan. Het accent dient te liggen op sociale binding in plaats van volksverheffing, aldus wethouder Schrijer, en die vindt steeds vaker plaats op straat. Er is een culturele voorhoede actief in de stadswijken, bestaande uit kunstenaars die samenwerken met bewoners, woningcorporaties, buurthuizen en scholen. Zijn visie had hij een dag eerder uiteengezet in NRC Handelsblad ('Nieuwe elite komt van de straat', 12 oktober 2009). Bos sloot zich bij hem aan maar sprak een voorkeur uit voor initiatieven die zich op meerdere niveaus, maar naast elkaar, manifesteren. Dat vond Gölpinar ook, die met pijn terugdacht aan de teloorgang van Stichting Phenix in 2004, nog zo'n voorbeeld van een van bovenaf, krampachtig in het leven geroepen instelling. Initiatieven die zich richten op culturele diversiteit en onder druk van de politiek zijn ontstaan blijven min of meer aan de rand van het culturele veld staan, zoals Kosmopolis en Phenix, legde Bos uit. Een werkelijke uitkomst bood de discussie niet, concludeerde Heijne, maar duidelijk was wel dat er meer aandacht moet zijn voor lokale

activiteiten. 'Dan ook meer geld!', reageerde een cultureel ondernemer. Het publiek viel hem bij, maar wethouder Schrijer zich niet verleiden tot een toezegging. Wel nodigde hij de bezoeker uit voor een persoonlijk onderhoud. Het aantal toehoorders was deze avond misschien minder groot, maar niet minder betrokken. Iemand uit het publiek reageerde aangedaan op de wijze waarop Schrijer zich nogal eenzijdig en negatief uitliet over straatjongeren in de wijk Pendrecht. 'Van bovenaf met een vergrootglas kijken levert een verkeerd beeld van de realiteit, want niet alle jongensvan-de-straat groeien er op voor gal en rad. Niet kunst en cultuur maar onderwijs en educatie zijn van belang!' Kritisch was ook een medewerker van galerie Hommes in oud-Charlois. Zij wees er op dat de stadswijken een vruchtbare bodem zijn voor culturele activiteiten. 'En dat is niet dankzij het beleid van de gemeente'. Een mooi voorstel vanuit de zaal vond tot slot bij iedereen weerklank: laat AH in plaats van voetbalplaatsjes afbeeldingen van de canonvensters uitleiden. Zo breng je kinderen pas echt culturele kennis bij! De elite kwam aan bod tijdens de derde bijeenkomst, op 3 november in Kriterion, Groot Handelsgebouw. Rotterdam is een stad van tegenstellingen, vertelde Liesbeth Levy van de RRC in haar inleiding. Naast grote internationale ondernemingen en een imposante haven kent de stad een relatief arme bevolking. Zeven van de 40 krachtwijken maken deel uit van Rotterdam! Hoe kan er gestalte worden gegeven aan nieuwe vormen van stedelijk mecenaat? Zijn er bijvoorbeeld nog ondernemers die maatschappelijke voorzieningen, culturele instellingen en kunstenaars

financieel ondersteunen? Zoals havenbaron Van Beuningen (1877-1955), die naast het Stadion Feyenoord en het Havenziekenhuis ook kunstenaars geldelijke steun gaf. Of zijn er andere manieren nodig om de ondernemerselite meer bij de stad te betrekken? Bas Heijne sprak hierover met Joost Schrijnen (voormalig directeur Stedenbouw in Rotterdam, programmadirecteur zuidwestelijke delta en praktijkhoogleraar TUDelft), Coen Schimmelpenninck van der Oije (Maritiem Museum), Paul van de Laar (Historisch Museum Rotterdam), Stef Oosterloo (Dienst Kunst en Cultuur Rotterdam) en Dick van Well (Dura Vermeer Groep) over de wil en onwil in de particuliere sector het culturele klimaat van de havenstad te willen ondersteunen. Een gebrek aan communicatie tussen particulieren en ondernemers enerzijds en het stadsbestuur anderzijds kwam een paar keer ter sprake en leek het grootste probleem. Het particulier mecenaat is er heus wel, volgens Schimmelpenninck van der Oije, maar krijgt te weinig aandacht van politici. De twee groepen kennen elkaar onvoldoende. De afstand tot het stadsbestuur is ook het bedrijfsleven een grote zorg, vertelt Van Well. Het grootste obstakel is het gebrek aan continuïteit bij de politiek. Wethouders nemen de toezeggingen die ze ondernemers doen niet altijd van elkaar over. De politieke instabiliteit van de stad sinds het begin van de eeuw maakt het er niet eenvoudiger op. Oosterloo erkende dat de lijnen aangetrokken moeten worden. Het probleem van de huidige middenklasse die relatief arm is en weinig aansluiting vindt met het cultuuraanbod kwam weer op tafel, en daarmee het thema van het eerste

en tweede debat. 'Rotterdam is een rijke stad met arme mensen', was een veelvuldig geciteerde uitspraak van Schrijnen. Van de Laar pleitte daarom voor het aanstellen van sociaal-culturele regisseurs die actief zijn in de stadswijken om de maatschappelijke en culturele betrokkenheid van de 'nieuwe' middenklasse aan te moedigen. 'Er is nog een wereld te winnen', concludeerde Heijne na afloop. Hij nodigde het wederom enthousiaste publiek uit voor een borrel ter afsluiting van de debatreeks. Uitvoerige verslagen van de drie debatten staan op www.rrkc.nl.

Het Spant in Bussum was op 28 september de locatie voor het jaarlijkse **VSCD congres**. In tegenstelling tot voorgaande edities was er deze keer geen centraal thema. In het plenaire ochtendprogramma namen achtereenvolgens Brian Boyd, Lorike Hagdorn en Joseph Pine het woord. Boyd ging naar aanleiding van zijn recente boek *On the origin of stories* in op de sociale betekenis van kunsten vanuit een Darwinistisch perspectief. Hagdorn, bijzonder hoogleraar Transport, Distributie en Logistiek met als specialisatie Ketens en Netwerken, onderstreepte met drie praktijkvoorbeelden de relatie tussen samenwerken en netwerken. Joseph Pine deed een aantal suggesties hoe de cultuursector in kan spelen op de experience economy. Vervolgens konden de deelnemers terecht in een aantal workshops in parallelsessies alvorens de dag plenair werd afgesloten met een lezing van Bas Parson over innovatie en een samenvatting van VSCD-directeur Hans Onno van den Berg. Op www.congrespodiumkunsten.nl zijn

uitgebreide verslagen van de verschillende programmaonderdelen en een aantal presentaties te vinden.

Op 8 oktober 2009 vond in Flagey Brussel het symposium **Collectievorming en aankoopbeleid** plaats georganiseerd door **Kunsten en Erfgoed, Faro; Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed en BAM; Instituut voor beeldende, audiovisuele en mediakunst**. Jos van Rillaer sprak over de inhoud en traditie van de collectie beeldende kunst van de Vlaamse gemeenschap die is opgebouwd sinds 1860 en momenteel uit circa 18.000 werken bestaat. In het beleid zijn verschillende fases te onderscheiden. In de jaren zestig tot negentig is er vooral sprake van aankopen gericht op ondersteuning van de kunstenaars. Vanaf 1992 treedt er een nieuwe aankoopcommissie aan en wordt meer de nadruk gelegd op kwaliteit in relatie tot een adequaat beeld van het Vlaamse kunstaanbod en een ruimere (dan Vlaamse) context. Historische aankopen en het volgen van actuele oeuvres die het beeld van de hedendaagse kunst in Vlaanderen bepalen zijn het gevolg. Denk bijvoorbeeld aan Panamarenko en Jan Fabre. Vanaf 2003 tot 2005 is een extern curator verantwoordelijk voor de aankopen, Bart de Baere, inmiddels directeur van kunstcentrum Wiels te Brussel. Vanaf 2006 is er geen specifiek aankoopprogramma meer maar worden nog wel topstukken aangekocht zoals bijvoorbeeld werk van James Ensor. Vervolgens vertelde Jan Debbaut, ex-directeur Van Abbemuseum Eindhoven en ex-conservator Tate Gallery Londen over de wijze waarop het aankoopbeleid in beide musea gestalte kreeg en gaf een analyse

van de (on)mogelijkheden van aankopen door musea in dit globale tijdperk. Hij besloot met de opmerking dat het aankopen door meerdere musea samen van een werk, zoals onlangs van Bruce Nauman door Tate Gallery, Centre Pompidou en Kunstmuseum Basel een interessante optie voor de toekomst zou kunnen bieden. Fransje Kuyvenhoven, van Instituut Collectie Nederland beschouwde hierna het collectiebeleid van de Nederlandse overheid in historisch perspectief. Jan Vaessen, voormalig directeur van het Openluchtmuseum te Arnhem, besloot het ochtendprogramma met de opmerking dat de eenentwintigste eeuw de eeuw van de historische musea is en niet van de kunstmusea die in de vorige eeuw cultureel dominant waren. Het middagprogramma bestond uit discussiepanels over collectiebeleid in musea beeldende kunst, de verhouding tussen publieke en private verzamelingen en het verzamelen en aankopen van erfgoed. De kersverse Vlaamse cultuurminister, Joke Schauvliege, zou de dag besluiten maar liet zich vervangen door een van haar ambtenaren.

De Nederlandse museumwereld was op 8 en 9 oktober te vinden in de Abdij en het Zeeuws Museum in Middelburg. Daar organiseerde de **Nederlandse Museumvereniging (NMV)** haar jaarlijkse congres, dit keer getiteld **Ben ik in beeld? Musea in tijden van beeldcultuur**. Tegenwoordig is iets pas echt gebeurd als het in beeld is geweest. De huidige zapcultuur maakt de beelden enerzijds vluchtig, terwijl het anderzijds de honger naar beelden vergroot. Jongeren brengen veel tijd door op internet op sites als

YouTube. Wat zijn daarvan de consequenties voor hun perceptie van cultuur. Hoe musea op al deze ontwikkelingen moeten anticiperen stond centraal op het tweedaagse congres. Sprekers waren onder meer de Amerikaanse 'experience-goeroe' Joseph Pine, filosoof Henk Oosterling, directeur van Beeld & Geluid, Jan Müller, oprichter van omroep Max, Jan Slagter, de Belgische trendwatcher Tom Palmaerts, Peter Husty van het Salzburg Museum en hoogleraar visuele communicatie, Edward Rozzo. Meer informatie over het congres is te vinden op www.museumvereniging.nl onder promotie. Siebe Weide, directeur van de NMV, gaat in zijn column in deze Boekman ook in op het congres.

Muziek Centrum Nederland (MCN) was op 9 oktober gastheer voor de studiemiddag **Popmuziek & Gender** van de **Beneluxafdeling van de International Association for the Study of Popular Music (IASPM)**. Vier sprekers gaven van uiteenlopende invalshoeken de resultaten van hun onderzoek weer. Pedro De Bruyckere (lector op de Arteveldehogeschool in Gent) ging onder titel Meisjes luisteren, jongens knikken, de school twijfelt, in op de gegevens die een onderzoek naar muziekonderwijs op Vlaamse scholen opleverde. Ilona van de Bildt (masterstudente aan de Universiteit Utrecht) behandelde Rammstein en de deconstructie van de mannelijke mythe. Vervolgens ging Linda Duits (Universiteit van Amsterdam) in op de identificatie van meisjes met hun idolen. Celebrities spelen een belangrijke rol in de meisjescultuur. Hoe geven zij betekenis aan beroemdheden? IASPM Benelux voorzitter Tom ter Bogt (Universiteit

Utrecht), nam de honours van Sanne Bogers en Monique Kloosterman waar, die die middag verhinderd waren. Hij vertelde over de uitkomsten van een onderzoek naar videoclips en seksuele attitudes onder middelbare scholieren in Nederland. De eerste drie presentaties zijn te downloaden via de www.iaspm.nl waar ook nieuwe bijeenkomsten worden aangekondigd.

Geld voor Cultuur was de titel van een colloquium over financiering van de Vlaamse en Nederlandse cultuursector op 12 oktober in het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen. Het colloquium werd georganiseerd en gefinancierd door het **Vlaamse Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media, het Vlaamse agentschap Kunsten en Erfgoed, Huis de Buren, de Boekmanstichting en de Erasmus Universiteit Rotterdam**.

De traditionele financiering van cultuur door de overheid staat steeds meer onder druk. Het was gebaseerd op waarden als internationalisering, pluriformiteit en instrumentalisatie van kunst. In hoeverre blijven deze waarden overeind nu de overheid steeds meer een economisch verantwoord beleid voert? Over de spanning tussen een welzijns- en economisch gefundeerd cultuurbeleid en de gevolgen daarvan voor praktijk en beleid ging de Vlaams-Nederlandse studiemiddag.

Het ochtendprogramma bestond uit een keynotespeech van Quirine van der Hoeven (onderzoeker en deskundige Vlaams en Nederlands cultuurbeleid, werkzaam bij het ministerie van OCW). Hierna waren er twee blokken van parallelle sessies op verschillende onder-

werpen. De thema's waren cultuur-industrie, fondsvorming, subsidies en markt, en bedrijfseconomie in de culturele sector. Tijdens de sessies gingen een panel van deskundigen en het publiek nader in op de thema's.

De dag werd afgesloten door Pascal Gielen (onderzoeker en docent aan de Rijksuniversiteit Groningen). Hij voorzag de thema's van de dag van een aantal kritische opmerkingen. Op www.boekman.nl is het volledige programma en een aantal artikelen naar aanleiding van het colloquium terug te vinden.

Lezingen, een debat en vervolgens een filmvertoning stonden 15 oktober op het programma van een bijeenkomst in de Aula van de **Radboud Universiteit Nijmegen**, getiteld **Kwaliteit van kunst. Hoge en lage cultuur in discussie**. Uitgangspunt was de discussie die sinds een aantal jaren wordt gevoerd over het spanningsveld tussen hoge en lage kunst. Cultuurwetenschapper Anneke Smelik en cultuurfilosoof Ger Groot gingen er met elkaar over in gesprek, onder leiding van Elianne Keulemans. Het onderscheid tussen hoog en laag is niet meer houdbaar, maar de vraag naar de kwaliteit van kunst blijft staan. Welke kunstuitingen doorstaan de tand des tijds en waarom? Aan welke criteria kan kwaliteit van kunst afgemeten worden? Groot, hoogleraar Filosofie en literatuur aan de Radboud Universiteit Nijmegen en docent Wijsgerige antropologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, en publicist voor o.a. NRC Handelsblad en de Groene Amsterdammer, sprak over wat kunst de moeite waard maakt. Smelik, hoogleraar Visuele Cultuur aan de Radboud Universiteit Nijmegen, ging nader in op de

discussie rond hoge en lage cultuur in relatie tot film. Vervolgens was er een vertoning van de film *The Fall* (Tarsem Singh, 2006), een visueel overdonderend film als voorbeeld van een spannende mengvorm van hoge en lage kunst, waarin feit en fictie door elkaar lopen. zijn. Het Soeterbeeck Programma van de Radboud Universiteit Nijmegen organiseert lezingen, debatten en symposia waarin filosofische, politieke en levensbeschouwelijke vragen aan bod komen. Bekende wetenschappers, nationale en internationale gerenommeerde intellectuelen geven tijdens de activiteiten hun vaak spraakmakende visie op actualiteit en wetenschap. De bijeenkomsten zijn onderdeel van de Facultaire Unie Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen van de Radboud Universiteit Nijmegen en zijn openbaar toegankelijk. www.ru.nl/soeterbeeckprogramma/activiteiten/overzicht_op_datum/

'Het mooiste beroep ter wereld' Zo noemde Rick Vercauteren de professe van museumdirecteur, in zijn geval van Museum Van Bommel-Van Dam te Venlo, in zijn inleiding bij het symposium **Uit liefde voor de kunst de relatie tussen verzamelaars en musea** dat ter gelegenheid van de tentoonstelling van de collectie van het, inmiddels overleden, verzamelaarsechtpaar Reina en Maarten Van Bommel Van Dam op 5 november in het **Limburgs museum** te Venlo werd georganiseerd. Onder de bezielende leiding van Max Meijer gaven museumdirecteuren, verzamelaars en de directeur van de Vereniging Rembrandt hun opinie over de mogelijkheden van het musealiseren van privé-verzamelingen. Particulier

museumdirecteur, verzamelaar en mecenas Gerard Meulesteen vertelde over de totstandkoming en het tentoonstellingsbeleid van 'zijn' Danubiana Meulensteen Art Museum te Bratislava. Voor hem is de persoonlijke relatie met kunstenaars van wie hij werken koopt van wezenlijk belang. Alexander van Grevenstein, directeur van het Bonnefantenmuseum te Maastricht benadrukte dat het collectioneren van kunst per definitie een ondemocratische, onverantwoorde en egoïstische daad is waarin kunst en kunstenaar op de eerste plaats staan vóór publiek en draagvlak. Een heldere inhoudelijke keuze voor bepaalde kunstenaars is van wezenlijk belang voor een kunstmuseum waarbij hij bij wijze van voorbeeld naar grote museale en particuliere instellingen in het buitenland verwees, zoals verzamelaar en veilingeigenaar Pinault uit Parijs. Huub Blankenberg, directeur van de Vereniging Rembrandt, schetste een aantal mogelijkheden die de instelling een particulier verzamelaar of museum kan bieden waarbij hij benadrukte dat de Vereniging vaak als een keurmerk werkt. Hij wees ook kort op de zijns inziens onterechte arrogante houding van een aantal musea en de overheid ten aanzien van het Scheringadrama. Martijn Sanders, sinds kort de voorzitter van de vereniging, droeg overigens voorafgaand aan de Rembrandt-lezing van de nieuwe directeur van het Stedelijk Museum in Amsterdam, Ann Goldstein, die in januari aantreedt, een mogelijke oplossing aan. Namelijk dat de overheid de rente op de lening van de ABN Amro aan het Scheringamuseum een jaar voor zijn rekening zou nemen om tijd te creëren voor het zoeken van een

oplossing voor de collectie. Na de middag sprak Monique Dickhaut, van het Museum aan het Vrijthof over de inhoud en het vermogen van de collectie van het echtpaar Wagner - de Wit, daar sinds 1958 ondergebracht, en gaven twee bevolgen en bezielde verzamelaars, Henri Swagemakers en Jo Eyck uit Brabant en Limburg, zicht op hoe zij aankijken tegen de toekomst van hun verzameling. De laatste pleitte er op enthousiaste wijze voor om de collectie als 'Gesamtkunstwerk' en resultaat van 50 jaar verzamelen in hun door Wiel Arets ontworpen Hedge House bij hun woonhuis Kasteel Wijlre onder te brengen en als dat niet lukt de collectie te verdelen over de Nederlandse musea. Want 'als ze (de provincie, de gemeente) het niet willen dan zijn ze het ook niet waard', aldus Van Eyck. Renee Steenbergen, adviseur en onderzoeker op het terrein van verzamelen en mecenaat, besloot de dag met te benadrukken dat de belangen van de particuliere verzamelaar en het museum wezenlijk anders zijn en gaf de zaal het woord met de vraag of er iets is 'tussen museum en vuilniszak' voor verzamelaars. Een duidelijk antwoord kwam daar niet uit naar voren. Zij noemde wel de good practice van de onlangs overleden Martin Visser die zijn collectie doneerde aan Museum Kröller Müller (1/3 was schenking 2/3 werd betaald). En als tegenstelling daarvan de bad practice van de schenking van de collectie volkenkunde door collectionneur Piet Sanders aan het Stedelijk Museum Schiedam, die dreigde de collectie terug te halen vanwege het door hem te commercieel geachte beleid van het museum. Max Meijer besloot de uiterst zinvolle bijeenkomst waarin

de uiteenlopende opvattingen en perspectieven van verzamelaars uit het zuiden in relatie tot bestaande museumcollecties en toekomstige mogelijkheden aan de orde kwamen. In de loop van de dag was er gelegenheid om de tentoonstelling *Uit liefde voor de kunst* te bezoeken een selectie uit de verzameling van het echtpaar. Hun passie leidde tot een in termen van kwaliteit zeer gevarieerde collectie gebaseerd op een zeer persoonlijke voorkeur en leverde mede daardoor een bij tijd en wijle ontroerende tentoonstelling op.

Onder bezielende leiding van auteur, voormalig directeur kunsten van het ministerie van OCW en huidig directeur van Atheneum boekhandel te Amsterdam, Maarten Asscher, vond op 11 november 2009 in het Machinegebouw Westergasfrik te Amsterdam een symposium plaats over bedrijfscollecties in Nederland. Aanleiding was het verschijnen van het boek **Bedrijfscollecties in Nederland** waarin de verschillende facetten van corporate art collecting aan de orde komen. In het voorjaarsnummer van Boekman verschijnt een recensie van het boek.

Na een inleiding van Arnold Witte over de geschiedenis, totstandkoming en legitimatie van bedrijfscollecties in Nederland en de visie van Lex ter Braak, directeur van het Fonds Beeldende Kunsten, Bouwkunst en Architectuur op betekenis en belang van het fenomeen waren er twee discussierondes. Big shots uit het bedrijfsleven als Elco Brinkman en Nout Wellink, bedrijfscollectieën onder wie Hester Alberdingh Thijm van AkzoNobel, Femke Weijtens van DSM en Sabrina Kamstra van het AMC, galeriehouders Pietje Tegenbosch en Annet Gelink uit Amsterdam en museum-

directeuren Benno Tempel van het Haags Gemeentemuseum en Meta Knol van de Lakenhal Leiden wisselden met elkaar van gedachten over collectie en aankoopbeleid van de bedrijven. Kunstcriticus Jhim Lamoree kwam met het voorstel (dat hij een dag eerder al in *Het Parool* had geponeerd) om in de nieuwbouw van het Scheringamuseum een tentoonstellingsplek te creëren voor bedrijfscollecties die immers meestal niet in de openbaarheid komen. Nout Wellink vond het zo gek nog niet!

Het Nijmeegse **Lux** organiseerde 24 november op initiatief van de provincie Gelderland het debat **Podiumkunsten in de knel?** Centraal stond de discrepantie tussen vraag en aanbod in de gesubsidieerde podiumkunsten. Bieden Nederlandse podia voldoende ruimte aan 'artistiek' theater-, dans- en muziekaanbod? Een groot publieksbereik is bij dergelijke voorstellingen geen vanzelfsprekendheid. Vanuit gezelschappen en ensembles komt regelmatig de klacht dat er steeds minder ruimte is voor dergelijke voorstellingen. Hun plaats wordt vooral in de schouwburgen steeds meer ingenomen door musical, cabaret, showdans en ander vermaak. Het argument dat de schouwburgen daarvoor gebruiken is het publiek dat wil of dat het podium zich in de huidige financieel-economische malaise minder of geen risico's in de programmering kan permitteren. Zelfs vlakkevloertheaters zijn er steeds minder exclusief voor de artistiek hoogwaardige producties en volgen de schouwburgen in hun programmering. Aan de sprekers en het panel werd de vraag voorgelegd of de klacht van

de gezelschappen en ensembles terecht is en of podia inderdaad steeds minder hun verantwoordelijkheid nemen bij het programmeren van kwetsbaar en bijzonder aanbod? Aan het woord kwamen George Lawson (directeur Nederlands Fonds voor de Podiumkunsten+), Nan van Houte (hoofd programmering bij het Theater Instituut Nederland), Hans van Maanen (hoogleraar Kunst en Maatschappij aan de Rijksuniversiteit Groningen) en Kees Weeda (algemeen secretaris van de Raad voor Cultuur). Het programma en een verslag van het debat zijn na te lezen op www.lux-nijmegen.nl.

zitten de valkuilen, dubbele agenda's of kansen? Deelnemers aan het debat waren kunstenaars Liesbeth Bik en Jos van der Pol (BikVanDerPol), ontwerpers/onderzoekers Elma van Boxel en Kristian Koreman (ZUS, Zones Urbaines Sensibles), architect Raoul Bunschoten (Chora), Allard Jolles (Atelier Rijksbouwmeester) en creatief entrepreneur Koen Vollaers. Aan de hand van statements van de panelleden ontstond een gesprek en debat onder leiding van Nelly Voorhuis. Meer informatie over het debat en de vertoonde film is te vinden op www.flux-s.nl.

Strijp-S, het toekomstige culturele hart van Eindhoven, was de passende locatie voor het seminar **Transfiguraties – Kunstenaars, ontwerpers en steden in verandering** dat Flux/S en **Brabantstad Europese Culturele Hoofdstad 2018** op donderdag 26 november organiseerden. Het seminar ging over transformatie van binnenstedelijke gebieden en de rol die kunstenaars, ontwerpers en creatieve ondernemers hierin spelen. Kunst en cultuur worden vaak als aanjager gezien bij de transformatie van binnenstedelijke gebieden van gesloten, veelal industriële, omgevingen naar een bruisende bij de stad horende omgeving. In het SBP gebouw vond allereerst een vertoning van de film *The Good Life* van Katleen Vermeir en Ronny Heiremans. Na een korte inleiding op het seminar door Jan Schuijren (Flux/S) en Peter Rijntjes (Brabantstad), volgde een debat. Daarbij werd ingegaan op de verschillende stadia bij de transformatie van het gebied en de randvoorwaarden om deze omvorming succesvol te laten verlopen. Waar